

Asiantuntijalausunto
Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle
23.2.2026

Lausunto lakiesitykseen hyvinvointialuelain uudistukseksi, HE 189/2025 vp

Etelä-Karjalan hyvinvointialue lausuu pyydettyä asiantuntijalausuntoaan otsikossa viitattuun lakiesitykseen seuraavaa:

- Lakimuutos on lähtökohtaisesti välttämätön, ottaen huomioon, että hyvinvointialueet ovat tosiasiaassa olleet ja ovat yhä tilanteessa, jossa Suomen voimassa olevan lainsäädännön noudattaminen hyvinvointialueiden talousarvio- ja taloussuunnittelupäätöksenteossa ei ole ollut mahdollista.
- Voimassa olevan hyvinvointialuelain 115 §:n alijäämien kattamisveloitteen aikatauluvaatimuksen vastaiset päätökset ovat konkretisoituneet suurelle osalle hyvinvointialueista viimeistään loppuvuoden 2025 talousarviopäätöksenteossa. Käytännössä alueet ovat joutuneet alueen asukkaiden perusoikeusliitännäiset palvelut turvatakseen tekemään voimassa olevan lain vaatimukset rikkovia päätöksiä talousarvioistaan ja -suunnitelmistaan.
- Oikeusjärjestelmämme perustavanlaatuisena ytimenä olevan laillisuusvaatimuksen kannalta olemme valtakuntana täysin kestävässä tilanteessa, kun julkisyhteisöllä ei ole ollut vaihtoehtona tehdä Suomen lain vaatimukset täyttäviä päätöksiä edellä viitatussa

päätöksenteossään. Näin vakava oikeusjärjestelmämme perusteiden vastainen tilanne on lakimuutoksin itsestään selvästi korjattava viivytyksettä. Esitetty lakimuutos korjaa laillisuusvaatimuksen näkökulmasta ongelmallista tilannetta valtaosalle hyvinvointialueista tyydyttävästi, mutta ei esitetyssä muodossaan ole edelleenkaan riittävä ratkaistakseen laillisuus- ja perusoikeustasoiset nykysääntelyn ongelmallisuudet kaikkien hyvinvointialueiden näkökulmasta.

- Edelleen esityksen mukaisen lakimuutoksen jälkeenkin on jäämässä alueita, joille alijäämien kattaminen lakiehdotuksen mahdollistaman lisäajankaan puitteissa (v. 2028) ei ole mahdollista täysin alueista itsestään riippumattomista syistä. Alijäämien mittavat kertymät ovat joillakin alueilla, kuten Etelä-Karjalalla, perustuneet valtaosin aloitusvuoden selvän alirahoitustilanteen lisäksi virheelliseksi osoittautuneeseen rahoitusjärjestelmään, joka jakaa rahoitusta hyvinvointialueille vastoin rahoituslain yksiselitteistä tarkoitusta, eli sitä, että rahat olisi jaettu alueiden kesken suhteutettuna asukkaiden tosiasiallisiin palvelutarpeisiin.
- Lakiin tulee edellä viitatussa syystä säätää lisäksi mahdollisuus myöntää alijäämien kattamisen aikataululle erityisperusteilla poikkeuksellisesti lisääntymä myös v. 2028 pidemmäksi ajaksi, jos:

1) alue on osoittanut, että se on kyennyt kääntämään kustannuskehityksensä alle kansallisen keskitason ja

2) osoittaa uskottavan ja konkreettisen suunnitelman uudistumistoimenpiteistään, joilla alueen kulukehitys pysyy seuraavinakin vuosina maltillisena ja alle ennustetun kansallisen keskiarvon.

- Edellä esitetty lisäys mahdollistaisi hyvässä muutos- ja sopeuttamisvauhdissa oleville alueille, joiden mittavata alijäämät ovat seurausta ennen kaikkea rahoituksen virheellisyyksistä, työrauhan jatkaa hyvää uudistumistaan, muutosjohtamistaan ja kulukehityksen hillintää sillä aikaa, kunnes rahoituksen virheet ja niiden merkitys alijäämien syntyyn on saatu analysoitua sekä rahoitusmalli uudistettua ja mahdollisesti ratkaistua

aiempien kertyneiden alijäämien kattamisen uudentlaiset ratkaisumahdollisuudet.

- Rahoitusmallin karkeat virheet ovat tulleet valtakunnallisesti ilmeisiksi vuoden 2025 aikana. Merkittäviä alijäämiä on kertynyt joillekin alueille täysin sattumanvaraisin perustein, eli olennaisesti muun muassa sen perusteella, mikä potilastietojärjestelmä alueella on ollut käytössä. Alijäämiä on kertynyt osalle alueita riippumatta siitä, että taloutta on johdettu jopa selvästi valtakunnan keskimääräistä tasoa tiukemmalla kulukurilla. Rahoitusjärjestelmän virheet ovat ajaneet alueet perusteetta täysin eriarvoiseen asemaan, ja esitettyssä muodossaan, jossa uusi alijäämien kattamisajan pidennyksen mahdollistava laki ei antaisi lisää aikaa alijäämien kattamiselle kuin enintään vuoteen 2028 sakka, syventäisi alueiden perusteetonta eriarvoistumista. Esimerkiksi Etelä-Karjalan hyvinvointialueen rahoituksen kehitys on uusimpien valtionvarainministeriön painelaskelmien (2/2026) perusteelle kehittymässä sellaiseksi, että vaikka alue onnistuisi kahtena vuotena peräkkäin pitämään kulukehityksensä negatiivisena, se ei olisi päässyt edelleenkään vuosien 2026–2027 aikana edes alkuun aiempien vuosien yli 80 miljoonan euron alijäämien kattamisessa. Samaan aikaan valtakunnassa ennuste on, että hyvinvointialueiden keskimääräinen kulukehitys muodostunee vastaavalle ajanjaksolle ainakin noin 3 %:n kulujen kasvuun. Alueet eriytyvät ja palvelut eriarvoistuvat täysin riippumatta siitä, miten mittavissa sopeuttamistoimissa toisilla alueilla onnistutaan. Lopulta tämä johtaa asukkaiden tosiasialliseen ja perusteettomaan eriarvoistumiseen toisten alueiden karsiessa palveluiden tasoa vuosi toisensa jälkeen onnistumatta silti kattamaan alijäämiään, ja toisten alueiden kyetessä jo samaan aikaan kehittämään palvelujaan sekä luopumaan tai alentamaan merkittävästi esimerkiksi asiakasmaksujaan.
- Valtakunnallisesti on jo käynnistetty selvitykset muun muassa THL:n avoHilmoon siirtyvien diagnoositietojen vaihtelevista vaikutuksista eri alueiden rahoitukseen sekä käynnistymässä on laaja selvitystyö koko hyvinvointialueen rahoitusjärjestelmän uudistamiseksi. Kun rahoituksen

jakautumisen virheet ovat ilmeisiä, mutta niiden yksityiskohtaiset vaikutukset kullekin alueelle kertyneiden alijäämien ja ylijäämien määriin vasta selvityksen alla, tulisi tässä vaiheessa varmistaa, että alueita ei nyt, selvitysten ollessa täysin kesken, aseteta eriarvoistaviin asetelmiin kertyneiden alijäämien perusteella ainakaan niillä alueilla, joissa alueen kyky hoitaa talouttaan ja huolehtia palveluista on osoitettavissa jo nyt onnistuneeksi ja valtion hyvinvointialueille asettamia tavoitteita erinomaisesti toteuttavaksi.

- Hyvinvointialueiden rahoituslain ns. poikkeusmenettelyt ovat lisärahoitus- sekä arviointimenettelyt. Lisärahoitusta ei myönnetä kertyneisiin alijäämiin. Siksi se ei tuo ratkaisua alueelle, joka on saavuttanut ja kykenee pitämään mittavilla sopeuttamistoimillaan menonsa valtion vuosittaisessa rahoitustasossa, mutta ei kykene pienenevän rahoituksen vuoksi ylijäämäisiin vuosituloksiin, joilla aiempien vuosien alijäämiä voitaisiin kattaa. Arviointimenettelyssä ei myönnetä alueelle lisärahaa. Se kaventaa merkittävästi alueen laissa määriteltä itsehallintoa, mutta ei tuo ratkaisua tilanteeseen, jossa merkittävistä sopeutuksista huolimatta alueen tosiasiallinen ongelma on alati pienenevä rahoituspohja alueen asukkaiden nopeasta ikääntymisestä ja voimakkaasta sairastavuudesta huolimatta.
- Koska hyvinvointialueiden rahoituslain tuntemat poikkeusmenettelyt, lisärahoitus- ja arviointimenettelyt, eivät tuo ratkaisuja Etelä-Karjalan kaltaisten alueiden ongelmaan, eivätkä ne myöskään ole tarkoituksenmukaisia tämän tyyppisille alueille, vaatiessaan merkittävää hallinnollista työtä ilman odotettavissa olevia hyötyjä. Alueen voimavarat tulisi saada kohdentaa haastavien uudistus- ja sopeuttamisohjelmien edellyttämään muutosjohtamiseen.
Alueille, joilla tavoitteiden mukainen muutos on hyvässä vauhdissa, mutta kertyneet alijäämät mittavia eikä niitä ole katettavissa kahdessa vuodessa, on nyt käsittelyssä olevassa lakimuutoksessa säädettävä mahdollisuudesta saada lisäaika alijäämien kattamiseen pidemmälle kuin v. 2028, poikkeuksellisesti ja lakiin kirjattavien vaativien erityisedellytysten täyttyessä. Muussa tapauksessa esitetty väliaikainen lakimuutos vaarantaa

perusteetta alueiden ja niiden asukkaiden yhdenvertaisuutta suhteessa muihin alueisiin sekä laissa turvatun alueellisen itsehallinnon kaventamista perusteetta, sillä kertyneet alijäämät ja mahdottomuus kattaa niitä perustuu nykyisen hyvinvointialueiden rahoituksen perustavanlaatuisiin virheellisyyksiin, jotka virheellisyydet on valtakunnallisesti tunnistettu ja niiden vaikutuksia koskevat selvitykset ovat jo käynnissä.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue

Kaisa Heino

Strategia- ja hallintojohtaja

Etelä-Karjalan hyvinvointialue

Kirjaamo

Valto Käkelän katu 3

53130 Lappeenranta

Vaihde 05 352 000

Faksi 05 352 7800

etunimi.sukunimi@ekhva.fi

www.ekhva.fi

Y-tunnus: 3221313-1

Asiakirja päättyy tähän.